نهێنی گەڕانەوەی عیشق لە بەرگی تارماییدا ... خوێندنەوەی: شەرزاد حەسەن

لەبارەی (عەشقی هاجەرە)وە

+ نامەیی لە پای تابوو:

لە پاژی یەکەمدا بەر لەوەی بزانین چیرۆکبێژ کێیە، وەک توخم و ڕەگەز، وەک تەمەن و ناسنامە و هوشیاری و کار و باری کەسیەتی، دەنگێک دەبیستین کە سێ جاران منداڵانە بانگی باوکی دەکات: باوکە.. باوکە… تکاکارانە و کزۆڵە و شەرمنانە، دەنگێک کە پڕە لە ترسی فەرزەندێک کە هانا و پەنا بۆ باوکی ببات، یان هاوارەکە بەوەی کە باوکە ڕووەو مەترسییەک و هەڵدێرێک ملی نابێت، ئەمی جگەرگۆشە فریای بکەوێت و هۆشداری بداتێ کە ئاگاداری خۆی بێت، بانگ و هاوارە بە هەوا و ئاوازەکەوە دەگوترێت کە هەر لە سەرەتاوە بە خۆیەوە هەڵماندەواسێت تاوەکو مەراقدار و کونجکۆڵە بین و بپرسین: ئەم پەرۆشی و پاڕانەوەیە لە پای چ خەمێکی شاراوە و پەنهانەوە بە گوێی ئێمە دەگات؟ کەچی باوکە بێگوێ و کاس و هوڕ و بێئاگایە لەو هاوارە بە ئەندازەیەک کە گومان بکەین لەوەی کە کەڕە و نابیستێت کە تا کوتایی ئەو گومانە بەردەوام دەبێت، بگرە ئەوجارانەش کە بەدەم ورتەورتەوە زار هەڵدەنێت پتر لە منگەمنگ و بەمەبەمی کەڕە و لاڵێک دەچێت… ئێمە تا کۆتایی دەنگی ئەو نابیستین!

دواتر تێدەگەین باوکە کە دواتر بە "فەقێ عەلی" دەیناسین وەک "وەلی دیوانە" عاشقی "شەم"ەکە و سەرگەردان و وێرانە ماڵ، بگرە هەستکردن بە کات و شوێن بزر دەکات، "هەڵۆ"-ی چیرۆکبێژ" تەنها کەسێکی خانەوادەکەیە کە وەک سێبەر دەکەوێتە دوای باوکی، هەندێکجار گومانی لێدەکەین کە سیخوڕی بەسەر باوکییەوە بکات بە نیازی دۆزینەوە و پشکنینی هۆکاری شەیدایی و بێئاگابوونی لە ماڵ و حاڵ و دوکانە پەڕپووتەکەی، پیاوێکی ڕەشەکی و خاکەڕا سەرقاڵمان دەکات، دەنێو ئەو هەموو کارەسات و ئافات و وەیشوومەیە و مەرگی هەرزاندا کە شارەکەی داغان کردووە، پیاوێکی پەتیارە و سۆزەکی

شێتانە ئەمەش گیرۆدەی دەکات کە لە پای عیشقی "هاجەر"ی قەرەج و گەڕیدە، بە ئەندازەیەک کە لە پیاوەکەوە وەردەگێڕێت و دەگۆڕێت بە تارمایی، بە ئەندازەیەک کە لە بری جیرۆکێکی واقیعی بگۆڕێت بە جۆرێک لە ئەفسانە و بۆنی داستانە کۆنەکان بدات بە ئێمە کە تیایدا "هاجەر"یش پتر لە تارمایی دەچێت نەک بنیادەم. ئەمەش وەک کوێیژگە سیخوڕەکەی وەک گەلەتارمایی دەکەوینە شوێن ئەو پیاوە پەتیارەیەی کە بە ئەقرەیە و حەجمانی نییە، ئەمەش بە خۆیەوە دەکات بە گەڕیدە و کەڕانکوت و کەلاوەنشین.

هەر بە راستی "هاجەر" پتر لەو سۆز و حەز و هەوەس و عیشقە ونبووە دەچێت کە کابرا خەونی پێوە بینیوە یان هەرگیز نەیبووە، "هاجەر"ە بەرجەستەی خەیاڵێکی خۆش و گەڕۆک و غەمینی ئەو پیاوە بە خەو و خەونە بووبێت، نا.. هاجەرە دەقاودەق خودی ژیان و زیندەگی بووە یان زادەی بەبەشییەکی هەر هەموو ژیان بووە کە کۆڵ نادات و بۆی دەگۆڕێت، کە لەوێدا وەک تاقانە عاشقێک دەردەکەوێت دەنێو ئەو سەدەها ژن و پیاوانەی کە هەرگیز تامی ئەو شەیدایی و سۆزە ئاگرینەیان نەکردووە، یان هەرگیز بەختی ئەوەیان نەبووە دەنێو دۆزەخی ژیانێکی یەکڕەنگدا بە هەزار رەنگی ئەوین بگۆڕێن دەنێو قاقڕ و بیابانی بێ بارانی ئەویندا، یان مەرگدۆستی بە مێژووی هەزار ساڵەی خۆیەوە رایهێناون کە ژیان تەڵاق بدەن و هەر زۆر زوو خۆیان لە مەرگ مارە بکەن، یانیش شەرم و نەنگییە دەنێو زەریای خوێن و فرمێسک و ئارەقەدا خەون بە دورگەی سەوزی ئەڤین و ڤیانەوە ببینن. سەیر نییە کە کابرا بە تاقی تەنیا هێشتا لەناو سروشت ماوەتەوە و وەک بوونەوەرێکی کێوی کە هیچ کۆت و بەندێک ناناسێت وەک باقی گیاندارەکانی دیکەی ناو سروشت خۆڕسکانە باوەش بە ژیان و جوانی دەکاتەوە کە مەعریفەتێکی مرۆڤکوژ نەیتوانیوە خەیاڵ و خولیاکانی بمرێنێت، دەکرێت کارەکتەرێکی وا زادەی خەیاڵی نووسەر بێت بە کەینەوەی ژیاندۆستی کە ئەوەشیان لە دونیای داستان و داهێناندا رەوایە، بەڵام دەکرێت تا ئەوپەڕی خاکەڕایی و سادەیی و نەشەوان ڕەگوریشەی دەنێو خاکی ئەویندا ڕەگاژۆ بووبێت، چش لە وشکەساڵی کە تەنها درەختێکی سەوز هەبێت و بشنێتەوە.

+ ستەمێک لە پای عیشق:

هیچ کام لە ئەندامانی خانەوادەکەش بە دایک و کچەکان و کوڕەکانەوە بە نهێنی خامۆشی ئەم نازانن، خامۆشی و سەنگینی باوکە کە بێباکە لە خەم و فرمێسکەکانی ژنەکەی و نیگەرانی فەرزەندەکانی و هەم تۆرانی لە خەو و خۆراک بۆ خۆی وێنەیەکی دیکەمان دەداتێ کە باوکە ستەمکاریشە، بەس ستەمکارێکی باو و ئاشنا نییە بە ئێمە وەک زۆرینەی باوکە زۆردار و کۆپیکراوەکان، دەی هیچ عیشقێکیش نییە بەدەر لە ستەم و خۆپەرستی، گەرچی هەر عیشقیشە سەوزایی و ئاهەنگ بەرپا دەکات. خامۆشی و نهێنی باوکە بۆ خۆی ستەمێکی دیکەیە کە باوکە وەک پیاو و نێری کۆمەڵگایەکی ترادیشناڵ و پاتریارکی ئەو مافە بە خۆی دەدات، پارادۆکسەکە لەوەدایە کە باوکە بە ناوی سۆز و ئەوینەوە ستەم دەرهەق بە کۆی ئەندامانی خانەوادەکە دەکات بە ئەندازەیەک کە فەرزەندەکانی و خانمەکەی لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی تەریق دەبنەوە و هەست بە شەرم شورەیی دەکەن، ئەم وەڵامی هاوار و بانگ و تکای هیچیان ناداتەوە، گەرچی ئێمە وەک تەماشاکەر سەرسامین بەو عیشقە مەستانەیە، بە ئەندازەیەک کە بە درێژایی دەقەکە کە بە دیدگای من فۆرمێکی ناوازەی ن□قل□تێک بێت کە “ئیدریس عەلی” لەژێر تاتیتلی ” گێڕانەوە”دا بڵاوی کردۆتەوە، ئێمە بە بێئاگایی خۆمان بێت یان هۆشیاری□کی نێرسالارانە دڵمان نایەت دادگایی باوکە بکەین کە ستەم دەرهەق بە ئازیزانی خۆی دەکات کە لە پێش هەموویانەوە خانمەکەی “باجی ئایشێ” خۆیەتی، کە بە سەلیقە و خۆڕسک دەماری پیاوەکەی خۆی دەناسێت کە لە میانەی دیالۆگێکدا دەگەڵ فەرزەندەکانی دەژنەوێت:

"ئیتر ئەو، هەرگیز وەڵام ناداتەوە… هەرگیز. هەرگیز وەڵامی هیچ شتێکی نەداوەتەوە!"

ئەم رستەیە هی هەزارەها خانمی ئەم دەقەرەی خۆمانە کە پڕن لە داخ و ناچاری و هەم بەخشندەیی و خۆبەدەستەوەدان کە کولتووری ملکەچکردن رایهێناون بە چارەنووسی سڕینەوەی خۆیان قایل بن. باجی ئایشە لە یەکەمین شەوی زەماوەندەوە گومانی لە فەقێ هەبووە .. بەڵام بە روویدا نەداوە.

دایکی "هەڵۆ" هەموو قەرەبووی تەنیایی و فەرامۆشکردنی خۆی لە لایەن مێردەکەیەوە کە لە پای عیشقی بۆ "هاجەرە" مەست و سەرگەردان بووە، ناچار بووبێت یان جوانپەرست سەرگەرمی رازاندنەوەی ماڵەکەیەتی بە گوڵ و گوڵزار و درەختی بەردار کە مەل و فەندەی ئاسمانان هان دەدەن ئەو ماڵە خامۆشە تەژی و پڕ بکەن لە چریکە و چەهچەهە بە د□□و□نی و ئاوەدانی، دایکە بە جۆرێک هەست بو وشکانی سارای دڵی خۆی دەکات کە پانتایی سەوزایی زیاد دەکات و هێرش دەکاتە سەر پانتایی چیمەنتۆ کە کەمی بکاتەوە و گوڵڕێژی بکات کە بە مەتافۆر و خوازەی زیندەگی خانمی باخەوانە و بە میهری ژنانەی خۆیەوە هێشتا خەمی دڵی هاوژینەکەی خۆیەتی کە ترۆپکی بەخشندەیی کوشتنی خودگەرایە بە مانای خۆنەویستی، بە ئەندازەیەک سروشتپەرست و جوانچێن و سەوزهێنە کە فەرزەندەکەی واتەنی:

"پوورە ئایشە بزمار بنێژێت، دەبێت بە گوڵجاڕ و مێرخوزار!" ئەم بایی ئەوەندەش جادووگەرێکی ناوازە و پەرچوودارە کە مەلەکانیش دەدوێنێت.

+بیانووەکانی ستەم:

خودی ئەو خۆ کەڕ و لاڕکردنەی پیرەی عاشق بە خۆی کوشندەترین خەم و سامناکی بۆ کۆی خانەوادەکە خوڵقاندووە، دیسانەوە باوکێکی دیکە کە بە ناوی جوانپەرستییەوە یان خەیاڵێکی زێدە عاشقانەی خۆیەوە بێئاگا دەبێت لە سووتان و سۆز و خۆشەویستی کەسانێک کە پەرۆشی ئەوەن بەرەو شێتبوون نەچێت، لەم دۆخەدا دیواری نێوان دڵڕەقی و بێباکی و هاوسۆزی و خەمخۆری وەک پەڕەی سیر تەنکەڵەیە. بەڵام مەرجە ئەو راستییە بزانین لە ئەدەبدا، بە تایبەتی ئەدەبی داستانئامێز کە بە فیکشن ناسراوە کە خودی خەیاڵ و گەمەکانی فانتازیا راهنماییمان دەکات، دادگایی کردنی کارەکتەر بە ناوی چاکە و خراپە کارێکی نادروستە، چونکە ئەدەبی داستانئامێز و فیکشن بەرپاکردنی پرسیار و گومانێکی زۆرە نەک خانەبەندی شەڕ و خێر کە روانینێکی کۆنە و هی ئەم سەردەمە نییە، ئەدەب خاوەنی ئایدیۆلۆژیا نییە کە

یاسا و رێسای پیرۆزی هەبێت کەسەکانی پێ تاوانبار بکات، دوا جار خیڕ و شەڕ یان جوانی و ناشیرینی دەنێو کایەی ئەدەبدا پتر بۆ تێئامان و شیکاری و خۆناسین و دونیاناسینە، هەر هەموو خەسڵەتە مرۆییەکان بە هەردوو دیوی خێر و شەڕدا ڕێژەییە، کە رەنگە ئەوەیان تاکە پاساوێک بێت بۆ ئەوەی لەم تێکستەدا بواری دادگایی بوونی نەبێت و ئێمە سەوداسەری چیرۆکێک و رووداوێکێن کە کۆتاییەکەی بە کوێ دەگات، یان دەلوێت هەتا لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی و خانەوادەگی کە بە جۆرێک سازکراوە کە وەها مەزەندە بکەین هەمووان قایل بن بەو چارەنووسە کە لە هەژموونی زاڵی باوکەوە دێت، وەک مافێکی خواهانە و شاهانەی پاتریارک.

+تارماییەکانی دەرە ـ مێژوو:

باوکە بۆ هەمیشە لەسەر ئەو خوانە دانیشێت کە خانەوادە کۆ دەکاتەوە، بگرە وای لێدێت کە خەڵکی گەڕەکیش بەزەییان پێیدا بێتەوە، بە جۆرێک کابرا زەبوون و گیرۆدەیە کە کەسێک نادۆزینەوە ڕقی لەو باوکە بێباکە ببێتەوە، کە بەوە کۆتایی بێت: هەردوو لاش بۆ یەکدی ببن بە تارمایی، بوون بە تارمایی بوارێک ناهێڵێتەوە کە پیرەی ئەویندار و خەڵکانی ئاشنا رۆشنا دادگایی یەکدی بکەن. چاوەڕوانی باوک بۆ سەر سفرە کە نایەت بەڵگەیە کە کەسیان زات ناکات دەست بۆ نان ببات یان غەمین و خامۆشانە و بە ترسەوە پاروو بگلێنن کە پەیوەستە بە نائامادەگی باوکە کە دیارە زۆر جیاوازە لە خامۆشی و نائامادەگی دایکە. دوا جار باوکە خاوەنی ماڵ و هەر هەموو کەرەستەکان و هەم مەردمەکانە. گەرچی کابرای ڕەشۆکی و کەس نەناس و تەریک و پەراوێزخراوە کە بۆ هەمیشەش ئەرکی ئەدەبی فیکشن ئاوڕدانەوە بووە لە بنیادەمە تەنیا و بێ ناسنامەکان، بەڵام هێزی رۆحی و هەژموونی خۆزاڵکردنی پاتریارک نەمردووە وەک میراتێکی هەمیشە زیندوو.

جوگرافیای رووداوەکان لە شارێکی تاریک و پڕ لە ترس و سارد و ماندوو و خامۆش و هەم خەوتوودایە، بگرە بەردەوام خەونی خراپ بە بوومەلەرزە و لافاو و وەیشوومەوە دەبینێت کە وەک منداڵێکی زەندەقچوو بەدەست مۆتەکەوە دەناڵێنێت کە خودی چیرۆکبێژ و هەم شارەکە جێگۆڕکێ دەکەن یان دەبن بە یەک تەن و رۆح، هەردووکیان خەون بە گەلەگورگەوە دەبینن کە هەقایەتێکی کۆنمان بیر دەخاتەوە ئەو وەختەی دایکەش لە ماڵ نییە و بێچووەکان دەکەونە بەر پەلاماری گەلەگورگەوە، بەڵام لەم دەقەدا دایک ئامادەیە و بەرگری دەکات بە زمانێکی رەمزداری کزۆڵە نکوڵی دەکات لەوەی هیچ کەسێک لەم ماڵە

هەبێت، کەچی دیسانەوە مەردە لەوەدا ئامادە نییە کە رەهەندێکی ستەمگەری دەنوێنێت. گەرچی گورگەکان داوای بچوکترینیان دەکەن کە خودی “هەڵە”ی چیرۆکبێژە کە ئاماژەیە بۆ بە قوربانی بوونی پاشبەرە کە ئەوپەڕی دڵڕەقییە و شارەکەش هەمای خەراباتە و بگرە دۆزەخ ئاسایە، دوا جار گورگەکان داوای خۆی دەکەن کە لە ترسان بێدار دەبێتەوە و سەیری سەعاتی قەد دیوار دەکات نازانێت چ وەختە، رۆژمێری هاوسەر هەڵدەداتەوە و نازانێت ج رۆژ و مانگ و تەنانەت چ ساڵێکە. ئەوەی کە گرنگە خودان ماڵ کە باوکەیە و لە ماڵ نییە کە وەک خوداوەندێکی نادیار لە دەرەوەی کات و شوێنە کە دیسانەوە گوزارشتە لە رۆحی ستەم کە زادەی عیشقێکی ناکامە، بەڵام دەکرێت پاکانە و بیانوو بۆ پیرە عاشق بدۆزینەوە کە بۆتە تارمانی و بگرە ئەویندار خوێنی کردووە بە ئاو کە جوانترین دەستەواژەیە لەم دەقەدا بۆ کوشندەیی دۆخی گیرۆدەبوونی بە دەرد و سندانی عیشق. ئەوە تەنها شارێک نییە بەڵکو ئاماژەیە بە هەموومان کە لە دەرەوەی جوگرافیا و مێژوودا دەژین، کە دواتر تێدەگەین کە بابەتی سەرەکی بە تەنیا عیشقی هاجەرە نییە دونیای شێواندووە، بەڵکو خودی شارەکە بە هەمیشە بەر نەفرەتی مێژوو کەوتووە و کە ئافات و وەیشوومە و کارەساتی بەردەوام نەیهێشتووە یەک خەونی خۆش ببینێت.

بیرمان نەچێت کە سێتینگی ئەم رووداوانە خودی “هەڵەبجە”یە کە بە خۆی ناوجەرگەی کارەسات بووە، کە بە من گرنگە دیوە رەمزییەکەی گەورەتر پیشان بدەم مادامەکە وەک داهێنانی ئەدەبی کەوتۆتە بەردەستمان، هەتا گەر بایۆگرافیای نووسەریش بێت لە بایەخی دەقەکە کەم ناکاتەوە، هەموو دەقێکیش نزیکە لە دیدگا و رۆح و ئەزموونی خودی نووسەرەکە مادامەکە نووسەریش خودگەرا و تاکڕەوە و دابڕ نییە لە ئێمە و ئەو ژینگەی کە کەمانی کردۆتەوە. دەکرێت وا سەیری ئەم تێکستە بکەین کە گێڕانەوەی ماجەرای کارەساتەکان بێت دەنێو شەوێکی درێژ و بێ بڕانەوە کە بۆنی کوشتارگایەکی لێدێت کە کۆتایی نایەت. ئەوەشیان وەک ئاماژەی ئاشکرا بە تەنها جەنگی ئێران-عێراق نییە، بەڵکو خاکی ئێمە بە هەمیشە شەڕگە و گۆڕەپانی خوێناوی ئیمپراتۆرەکان بووە، زیندەگییەک کە یەزدان تیایدا خەوتووە، یەزدانی خەوتوو وەک مێتافۆر و خوازەیەک بۆ مەرگی مرۆڤدۆستی و دادپەروەری و جوانی بە مانا رەهاکەی. واقیعێکی دۆزەخ ئاسا کە هیچ فانتازیایەک دەرەقەتی نییە وێنای بکات، خودی ژیانی ئێمە بە خۆی کوشندەترە لە خوێناویترین فانتازیا کە مرۆڤایەتی بینیوییەتی. من وای تێدەگەم نووسەری ئازا دەبێت لەو شوێنە ئامادە بێت کە یەزدان دەمێک ساڵە بەجێیهێشتووە، رەنگە بە من ئەوەیان تاکە ئەرکێکی

هەموو نووسەرێک بێت.

+پرسی ژانری دەق:

دیارە هەر نووسەرێک ئازادە کام ژانری ئەدەبی هەڵدەبژێرێت بۆ دەستنیشانکردنی رەگەزی دەقەکەی، بۆ من گرنگ بوو کە کە نووسەر لەژێر تایتڵی "گێڕانەوە"دا خانەبەندی بۆ تێکستەکەی کردووە کە کەم و کورت بەرچاوم کەوتووە، یان بە زەینی خۆم بێت.. نەمدیوە، کە دەکرا ناویشی لێبنێت نۆڤلێت، بەڵام تایتلی "گێڕانەوە" ئاماژەیە بۆ کەی ئەدەبی داستانی یان پەخشانئامێز، گەرچی بە ژانری فیکشن و لەم سەردەمە تازەیەدا فۆرمێک و شیوازێکی پیرۆز و تاقانە نەماوە کە خۆمانی پێوە ببەستینەوە، هەرچەندە نووسەران لەوەدا ئازادن کە تایتلی گونجاو بۆ تێکستەکانیان بدۆزنەوە، ژمارەیەک لە نووسەران سەرکێشی دەکەن و هیچ تایتلێک بە پێویست نازانن بۆ دەستنیشانکردنی ژانری بابەتەکانیان، کە هەندێکی دیکەیان بە "دەقی کراوە" ئاماژەی پێدەدات.. یانیش "میتا-رۆمان" و "نارۆمان" ، دەرە-رۆمان…هتد. "ئاراگۆن": شاعیری فرەنسی بڕوای وابوو دیوارێک لە نێوان شیعر و پەخشاندا نەماوە. گەرچی ئەدەبی فیکشن بەبێ رۆحی شیعر لەنگی و نەنگی دەنێت، ئیدریس کە خۆی شاعیریشە، بەس تەقەللای داوە وەک پێویست رۆحی پەخشان زاڵتر بکات، هەوا و هەناسەی شیعر بە خۆی بە فەزا و تەلارسازی ئەدەبی فیکشن بە پەنهانی و ژێرەوانکە هارمۆنیایەک دەبەخشێت بە کەی دەقەکە، بە بڕوای رۆماننوسی فرەنسی"میشیل بۆتۆر" ئاوێتەکردنی فەلسەفە و شیعر بە ئەدەبی داستانئامێز پەیکەرێکی تەواوتر دەبەخشێت بە داهێنانەکە.

دوا جار ئیدریس کە تیکستەکەی بە "گێڕانەوە" ناوزەد کردووە، کەی ئەدەبی پەخشان و فیکشن یان داستانئامێز بە خۆی بە بێ گێڕانەوە بوونی نییە، گەرچی ئەمڕۆکە خودی (گێڕانەوە/ سرد / Narration) بۆ خۆی لە بواری رەخنەسازیدا بە بەربڵاوی تیۆرەسازی بۆ دەکرێت و لق و پۆپی زۆریشی لێ دەبێتەوە.
سەبارەت بەم دەقە دەکرێت ژمارەیەک لەو (١٦) شازدە پاژەی کە دەقەکەیان پێکهێناوە وەک چیرۆکی سەربەخۆ بخوێنینەوە بۆ نموونە: شار خەون دەبینێت، کوژراوێک بە سواری ئەسپوعەرەبانەوە، ماسیەکی بزێو لەناو تۆڕدا و … لە تەک چەند دانەیەکی دیکەدا.

+بیانووەکانی چیرۆکبێژ بۆ جێگۆڕکێ:

هەڵە بە کاریگەری عیشقی هاجەرە کە باوکی ئەو زمان و رەوانبێژییەی

نیە کە وەسفی بکات، جوامێرانە جڵەوی زمان لە باوکی وەردەگرێتەوە و شاعیرانە دەکەوێتە گێڕانەوەی داستانی ئەوینداری باوکی کە جێگۆڕکێیەکی میهرپەروەرانەیە کە لەتەک دایکیدا دووانەی بەخشندەیی و رۆحی ئاشتیەوانی دەنوێنن لە بەرامبەر پیرەی شەیدا و دێوانەی هاجەرە. ئەم عیشق وەک ئەو پەرجووە دەبینێت کە وای کردووە ئەو گەردوونە بە هاوسەنگی خۆی تا هەنووکە لە گەڕدا بێت، ئەم سەربوردەی عاشقە گەورەکان دەگێڕێتەوە. هەوڵی هەقایەتخوێن و نووسەر رزگارکردنی جوانی و عیشقە پێکەوە،
چیرۆکبێژ تا ئەو شوێنەی کە یادەوەری کاڵی خۆی فریا کەوتووە ماجەرای کارەسات و رووداوەکان و عیشقی "هاجەرە و فەقێ عەلی"مان بۆ دەگێڕێتەوە، ئەو بەشەی کە خۆی دەرەقەت نایەت بە مەزەندە و خەیا□ی تەواویان دەکات یان دەیخاتە سەر زاری هەقاتخوانی دیکە کە بەشدار و شایەتحاڵی ئەو رۆژگارە بوون، جوانترین مەزەندە و خەیاڵیش مەرگی کرێکارێکە لە سۆنگەی بۆمبارانی شارەکە کە کچە دڵخوازە مەزەندکراوەکەی لە شەرمی دەرودراوسێ ناوێرێت بگری کە ئەوەشیان لەتەک سەرسامی خەڵکی بە عیشقی هاجەرە و فەقێ عەلی تا ئەندازه□ی بە حەرامکردنی ئەو سۆزە لە رێگەی فەقێکانی دۆستی "فەقێ عەلی"ییەوە کە گوایە فەقێکان ترس دەخەنە دڵییەوە نەکا ئ□و□ینداری وای لێبکات پشت لە ئایین و خودا بکات!

+ سیخوڕی ئەمەکدار و عیشقی مەحاڵ و مێگەلگەرایی:

ئەوەش بەڵگەیە بۆ چەشنێک لە دڕدۆنگی زۆرینەی خەڵکی دەگەڵ ئەوینێک کە گوزارشتە لە ژیاندۆستی و زاڵبوونی پێچەوانەکەیەتی کە مەرگدۆستییە، چونکە بۆ فەقێ عەلی خودی "هاجەر" بۆ خۆی رەمزی ژیانە ئەو کاتەی شارەکە بووب□ت□ پ□ر□ژەی مەرگ و کاولکاری، بەردوامبوونی ئەو عاشقە رووتەڵەیە بۆ خۆی واتا و ئاماژەی بەرگری و رێزگرتنە لە هێز و ئەفسوونی ژیان، هاوکاتیش عیشق بوونی نیە بە بێ کەسانی سەرئازا و ئازاد و یاخی و تاکڕەو و هەم لادەر و دڕدۆنگ بە رۆحی مێگەلگەرایی و ملهوڕی، بە واتا لێرەدا هێژی ژیان و ئەفسوونی عیشق بەرەنگاری خودی ئەو هێزانە دەوەستێتەوە کە مەرگ دەچێنن کە بە تەنها بە دەستی دوژمنەکان نییە، بەڵکو بەرهەمی رۆحی خەڵکانێکە کە دژی جوانی دەجەنگن و هەم شاگەشکەن بە پەرستنی خوداوەندی مەرگ کە من لە فەقێکانی هاوڕێی فەقێ عەلی – دا دەیبینمەوە و هەم ژمارەیەکی کەم یان زۆری شارێک کە بۆنی مەرگی لێدێت، ئەوەش بۆ خۆی داداگاییکردنی مێژوویی□کی هەزار ساڵەی کەوتنە ژێر هەژمموونی کولتووری داگیرکاریییە کە تا هەنووکەش بەردەوامی

هەیە. بگرە خودی لە دایکبوونی چیرۆکبێژ کەوتۆتە ناو جەرگەی کارەساتەکان کە بوون بە نیشانەی وەیشوومە و ئافات.

هەڵە گەرچی سیخوڕی بەسەر باوکییەوە دەکات نەک وەک خەمخەری بە دایکی کە خانمێکی دیکە جێگەی نەگرتەوە، بەڵکو لە میانەی کەی ڕووداوەکاندا بێجگە لە هاوسۆزی و هاوخەمی هیچی دیکە نییە، هەڵە “هاملێت”ێکی کوردی نییە کە خەون بە داگیرکردنی دایکییەوە ببینێت یان لە حەزی شاراوەی خۆی بە دایکی کە لە پانتایی دەقەکە و ڕووداوەکاندا هەستی پێدەکەین، هیچ نیازێکیشی نییە لە باری ڕۆحی و جەستەییەوە ئازاری باوکی بدات، هاوکات خانمەکەشی زۆر بەباک دیارە کە مێردەکەی دێوانەی هاجەرە، هیچ ئیرەیی تێدا بەدی ناکەین. کوڕە و دایکە بە تەنها لە خەمی ئەوەدان کە فەقێ عەلی شێت و دێوانە نەبێت و سەری خۆی هەڵنەگرێت یان بمرێت، ڕەنگە بە هەموویان ئابڕوومەندی کۆمەڵایەتی گرنگ بێت کە دێوانەبوونی باوک و مێردە رابگرن. هاوکاتیش لەتبوونی هەڵۆ لە نێوان دایکی کە سەر بە خانەوادەیەکی چەپگەرا بووە، بە پێچەوانەی باوکییەوە کە ئاییندار و مەلازادە بوون، کەواتە ڕەنگە سەر بە دوو پاشخانی فیکری و کۆمەڵایەتی بووبێتە مایەی ناکۆکی ژنە و مێردەش کە بە شێوەیەکی پەنهان و ژێرەوانکە لە دەقەکەدا خۆی نواندووە، سەرباری زەماوەندی بەزۆر سازکراوی “فەقێ و ئایشە” لە دوای شاربەدەرکردنی هاجەرە-ی قەرەج و پیرە باوکی کە چەشنێک لە نەریتی ڕەگەزپەرستی و نزم و سووک بینینی کەسانێک دەسەلمێنێت کە گوایە سەر بە چینی ژێرەوەن. هاجەرەی قەرەج لە دیدگای ئەوانیتر بە بنەچە و ناپەسندە وەک باری کۆمەڵایەتی دیارە ڕەدووکەوتنی دایکی هاجەریش بە بەر چاوی هەمووانەوە کە دەست لەگەڵ بەلەمەوانێکدا تێکەڵ دەکات بە خۆی نەنگی و شوورەیی بە کچەکەی کوشندەتر کردووە. لەکدابڕان و دەرکردنی هاجەرە و باوکی لە گوندەکە لە ترسی ئابڕووچوون، هاوشانە بە چیرۆکی دایکی هاجەرە و بەلەمەوانی عاشق ڕووە و مەرگ و نادیاری کە مەرگی تاکڕەوییە یان یاخیگەری و سەفرازی.

بگرە پاش ساڵانێکیش لە دوای ڕەوکردنی کۆی خانەوادەکە لە کەنە گوندەکەی خۆیانەوە ڕووەو شارۆچکەیەکی دیکە بە فەرمانی باوکی فەقێ عەلی بە دوور کەوتنەوەی کوڕەکەی لە دەرد و بەڵای ئەوینداری، چونکە ئاسوودە نەبووە بە زەماوەندی کوڕەکەی و هاجەرەی قەرەج، کە شارۆچکەکە بەردومان دەکرێت، لە بری خوێن وەک تەنەک لە ئاو بێت دەڕژێت بەسەر ستارەکەدا، نەک بە هۆی بۆمبارانەکە، بەڵکو پیرەی عاشق کە خوێنی بووە بە ئاو ئامادەی نەمان و فەنابوون بووە و بە

ئەوینی لە دەستچوو ژیانی پڕ ئەستەم بووە.
تاکە تێبینی کەم خواستمە ئاماژەی پێبدەم کەوتۆتە ناوئاخنی ئەو پاژەی بە نێوی ” ماڵئاوا ئەی گوندە جوانەکە”دایە کە تیایدا دیالۆگی نێوان دایکی هاجەرە و مەلەوانەکەی دەستییەتی کە زێدە شاعیرانەیە و کە دوو کەسی ڕەشەکی بەم تەرزە نادوێن، چونکە ئیدریس بۆی هەیە جێگەیەکی بکات و وەک مەزەندەکردنی ئەو رووداوانەن کە خۆی تیایدا بەشدار نەبووە و وەک تەکنیک زیرەکانەیە لە هەموو گەمەکانی جێگەیەکەدا بە وردی چنیوییەتی، بەڵام کە بووە بە دیالۆگ: مەرجە بە زمانی سادە بێت یان رۆمانسی و یان قووڵ و فەلسەفی، دوا جار رەواترە لەگەڵ هوشیاری و پاشخانی فیکری و کۆمەڵایەتی کارەکتەرەکان یەکدی بگرنەوە نەک هی نووسەر، لە راستیشدا ژمارەیەکی زۆر لە نووسەرانی بە ئەزموونیش لای خۆمان هەمان شتیان کردووە.
گەرچی کامە دەقی ئەدەبی داستانئامێز هەیە لە کۆنەوە تا هەنووکە هەرچەندە ریالیستیک و واقیعی بێت و بە سەدەها پرد و رایەڵ بە ژیان و بوونی مرۆڤەوە بەسترابێتەوە، دوا جار بە خۆی دەچێتە خانەی فیکشن و داستان وگەمەی فانتازیا و خەیاڵبازی، بە واتا داهێنانێکی مەزەندەکراوە.

+ لە نێوان بوون بە تارمایی و خوێن بە ئاو بوون:

سەیر و سەمەرەترین کۆتایی بە عیشقی ناکامی فەقێ عەلی کە دەکرێت جوانترین فانتازیا بێت بۆ کۆتایی و فەنابوونێکی عاشقانە ئەو رۆژەیە کە شارەکە بەمباران دەکرێت، وەک هەمیشە فەقێ عەلی تەنیا و دوورەپەرێز و رەمیدە و بێئاگایە لە دونیا، کە دیارە دەردی عیشقە ناکامەکەی تین و تاوی لێسەندۆتەوە، لاواز و بێنموودی کردووە و جورمی نەماوە، کۆی ئەندامانی خانەوادە بۆی دەگەڕێن و نایدۆزنەوە، بە شایەتی دراوسێیەکی دیرینی کە پیرەی عاشقی بینیوە لە سەربان کە خۆی بەسەر ستارەکەدا شۆڕ کردۆتەوە، شایەتحاڵە هەر ئەوەندە هۆشی بە خۆی بووە کە دەنەو گرمە و زرمەی بەمباراندا روناکی و پزیسکی ئاگرێک و ناڵەیەک لە چاوانیدا تێکەڵ دەبن، ئەوەی کە سەرسامی کردووە کە پیرەی عاشق نەک لەژێر زەبری بەمباکە، بەڵکو لە تاو عیشق کە خوێنی بووە بە ئاو.. رێک وەک ئەوەی “فەقێ عەلی” گۆزەیەکی پڕ لە ئاو بێت: ئاوێکی روون و پاک کە لە چاوتروکانێکدا بەسەر ستارەکەدا دەڕژێت و پەرت دەبێت، ئەوەی لەو پیاوە رژاوە خوێنی ئادەمیانە نەبووە، بەڵکو کتومت ئاوێکی روون و پاک بووە، هەر وەک ئەوەی ستارەکە تازە دروستکرا بێت و بەر لە وشکبوونەوەی چیمەنتەکە ئاوەشێن کرابێت..!

گەر بڵێم هەموو رۆحی زیندووی ئەم دەقە لە ناوئاخنی ئەم دەستەواژەیەدا چڕ بۆتەوە کە “لە تاو و تینی عیشق فەقێ خوێنی بووە بە ئاو” رەنگە پتر لە هەر رەگەزێکی تۆکمە و دامەزراوی ئەم دەقە، خودی ئەم دەستەواژەیە هانیدام ئەم رەنجەی دەگەڵدا بدەم وەک خوێنەرێکی ئەدەبیات نەک رەخنەگر، سەرباری ئەوەش کە هەردوو عاشقەکە لە سەرەتاوە تا کۆتایی وەک تارمایی خۆیان دەنوێنن کە رەمزی مەحاڵبوونی عیشقە لە پای کوشتنی تاکگەرایی و زاڵبوونی رۆحی زەبوون و ترسنۆکی مێگەلگەرایی، عیشق هاوشانە بە خودگەرایی و سەربەستی ڕەها کە لێروکانە و تا هەنووکەش نەڕسکاوە.

هەڵۆ-ی کوڕیشی وەک چیرۆکبێژ و هەم فەرزەندێکی ئەمەکدار ئامادا□ی□ بۆ گێڕانەوەی کۆی ماجەرای عیشقەکە تا ئاست و ئەندازەی لە ناوچوون کۆڵ نادات و خوێنی ببێت بە ئاو وەک چۆن باوکی بۆ هاجەرە خوێنی بووە بە ئاو. بەڵام هاوکات لەوەش دەترسێت کە وەک باوکی خوێنی ئەویش بووبیت بە ئاو مادامەکێ لە پشتی باوکییەوە هاتووە، بگرە لە ئازاری دۆڕانی ئەوینی یەکەم دەترسێت و بۆ باڵابوون و گەیشتن بە خەیاڵی مەحاڵ یان خۆدزینەوە لە ترسی شکستی یەکەمین ئەوین و قیانی چاورەڕوانکراو سەرگەرمی گێڕانەوەی ئەم داستانەیە بە مەرجی مانەوە، چونکە گێڕانەوە هاوشانە بە مانەوە جا چ لە باری رۆحییەوە بێت و ج لە باری فیزیکییەوە.. یان هەردووکیانە پێکەوە.

لە دوا بەشی تێکستەدا کە ئیدی فەقێ لە شارێکدا دەبێت بە عەتار و ژنانیش بۆ داو و دەرمان و پێویستی ژنانە سەرقاڵی دەکەن، دیسانەوە لە شاریش تارمایی و رۆحی هاجەر بەر دەرگای لێدەگرێت و داوای دەرمانێک دەکات کە ئاو بکاتەوە بە خوێن کە بەڵگەیە هاجەریش لە تاو دووری و لێکدابڕان بەر لە عاشقەکەی خوێنی بووە بە ئاو، کە بەڵگەیە فەقێ هەر هەمان شەوی دواتر بە زەبری بۆمباران نا بە تەنیا.. بەڵکو لە تاو دەرکەوتنەوەی هاجەر کە لە تاو عیشقی پیرەی عاشق هەر هەموو بەرزەخ و سنوورەکان دەبڕێت و دێتەوە ناو میحرابی عیشقی نەمری خۆیان کە داوای دەرمانێک بکات ئاو بکاتەوە بە خوێن کە تێدەگەین خودی هاجەرەیش ئاو بەناو دەمارەکانیدا دەڕوات نەک خوێن. هەڵۆ بۆ کاریگەری عیشقی هاجەرە کە باوکی ئەو زمان و رەوانبێژییەی نیە کە وەسفی بکات، جومێرانە جڵەوی زمان لە باوکی وەردەگرێتەوە و شاعیرانە دەکەوێتە گێڕانەوەی داستانی ئەوینداری باوکی کە جێگۆڕکێیەکی میهرپەروەرانەیە کە لەتەک دایکیدا دووانەی بەخشندەیی و رۆحی ئاشتیەوانی دەنوێنن لە بەرامبەر پیرەی شەیدا و دێوانەی هاجەرە کە وەک تارمایی دێتەوە بەردەمی و لە

چاوتروکانێکدا بزر دەبێت و شوێنبزر دەبێت!
***

هەمدیسان کەمەڕگە! … شوان حەسەن

مەحجووب گوتی:

– با جارێک قوتابخانە بنیات بنێین، ئینجا دەبێ گفتوگۆ لەسەر یەکخستنەوەی فێرکردن بکەن. ئەم خەڵکە چۆن بیردەکاتەوە؟ کات بە کۆنفراس و شتی بێ ماناوە دەکوژن! کەچی منداڵی ئەمەش چەندین میل دەبڕن تا دەگەنە قوتابخانەکەیان! باشە ئەمە مرۆق نین؟ ئەوەنیە باج و سەرانە دەدەین؟ بۆ لەم وڵاتە مافمان نییە؟ هەموو شتەکان لە خەرتوومن، هەموو بودجەی دەوڵەت لە خەرتووم خەرج دەکرێ. یەک خەستەخانە لە مرەی هەیە، سێ ڕۆژە ڕێیە، ژنان لە کاتی منداڵبووندا گیانیان دەردەچێ.

(ئەلتەیب ساڵح) لە ڕۆمانی (وەرزی کۆچ بەرەو باکوور) لە وەرگێڕانی (سەباح ئیسماعیل) زۆر جوان درکی بە مەترسیی بێ پلانیی کێشەی شارنشینی (Urbanization)* واتە گواستنەوەی خەڵک لە گوندەوە بەرەوە شار کردوە، کۆمەڵناسان گرنگییەکی زۆر بەو چەمکە دەدەن.. چونکە زۆربەی وڵاتە دواکەوتووەکان کێشەیان هەیە لەو بارەیەوە یان بە واتایەکتر بەدەردی دیکە ئەو بێ پلانییە دەناڵێنن.

لە نیشتیمانی ئێمەش ساڵانێکی زۆرە خەڵک لە گوندەوە بەرەو شارەکان ڕادەگوازرێن، وشەی ڕاگواستنەوەش زیاتر ئەوەمان بۆ دەردەخات کە جێگۆڕێییەکە پتر بارێکی ناچاریی بووە، دیارە دەسەڵاتی هەرێمیش وەک قەیرانێک سەیری ئەو کارەساتەی نەکرد.. ئەگەر وەک قەیران سەیری بکردبایە ئەوە بە دوای هۆکار و چارەسەرەکانیشدا دەگەڕا، بەڵکە ئەو خاڵەی پتر قۆستەوە بۆ بەرژەوەندی خۆی تا کلتوری خێڵەکیی بەسەر خەڵکەکە زاڵتربکا.

ئەوە یەکلابۆتەوە پێویستییەکانی ژیان لە نێو شارەکان باشترە وەک لە گوند.. کەچی ئەوە بە ئاشکرا لە هەندێک گوند بەدیدەکرێ کە

خەڵکەکە دەستی بە پێویستییە سەرەتاییەکانیش راناگات. لە ئەوروپا کارێکی راشکاوانە دەکرێ بۆ ئەوەی ئەو جیاوازییە کەمتربکەنەوە.. بۆیە دەبینی پێداویستییە گشتییەکانیان بۆ زۆربەی گوندنشینەکان دابینکردووە تەنانەت لە هەندێک رووەوە ژیانیان لە گوندەکان باشتر و ئاسانتر کردووە، با ئەوەش بڵێم؛ ئەوروپاییەکانیش درەنگ دەستیان بەو پرۆسەیە کرد.. هۆکارەکەشی ئەوە بوو بە خێرایی بەرەو وڵاتی پیشەسازیی هەنگاویان نا، بەڵام بە وڵاتانی شێوە ژینگەی ئێمە زۆر لەبارترە چونکە هێشتا خەڵکێکی زۆر هەن وەک ئارەزوو حەز لە ژیانی گوندنشینیی دەکەن، بۆیە دەکرێ سوود لە هەڵەی ئەو وڵاتە پیشەسازییانەش وەربگیردرێ کە کەمترین گرنگییان بە لایەنی کشتوکاڵ دا.

لە باشووری وڵات بە هۆی شەڕ و پێکدادان لە نێوان دەسەڵاتی بەعس و هێزی پێشمەرگە گوندێکی زۆر خاپوورکران و خەڵکەکەشی بە تەبزیی بۆ شار و شارۆچکەکان راگوێزران.. لەبەرئەوەی رێژەکە زۆر بوو شارەکانیش کە خۆیان هێشتا سیمای شاریان نەگرتبوو.. هەروا بە هۆی ئەو هەموو چەوسانەوەی بە درێژایی مێژوو بەرۆکی ئەو میللەتەی گرتبوو.. ئیدی شارەکان وێرانتر بوون، ئەوەی بە خەڵکەکەش کرا لەو کاتە تەنیا داڵدەدانی خزم و کەسوکارەکانی خۆیان بوو، لە هەمان کاتیشدا خەڵکەکە بێ ئەوەی پلان هەبێ بە خەستیی کەوتنەوە نێو فەرهەنگی خزمایەتی، هەموومان ئەو راستییە دەزانین لە کاتی ئاساییدا گواستنەوەی خەڵک لە گوندەوە بۆ شار وردە وردە ئەو پەیوەندییە خێڵەکییە لاوازتر دەکا.. کەچی ئەو بارودۆخە ناچارییەی بەسەر ئێمەدا هات بە پێچەوانەوە پەیوەندییە خێڵەکییەکەی بەهێزتر کرد.

حیزبی بەعس هەمیشە کاری لەسەر ئەو راگواستنە کردووە، بە گوێرەی ئەو دانپێدانانەی ئەندامەکانیان کە لە راپۆرتەکاندا هاتووە ئەوان هەردەم پلانیان هەبووە چۆن نەیارەکانیان لەنێوببەن، کوردیش وەک نەتەوە هەرگیز نەکەوتۆتە نێو بەرنامەی دەستایەتیی ئەوان.. ئەگەر پەیماننامەیەکیشیان لەگەڵ کورد مۆرکردبێ تەنیا بۆ ئەوە بووە تا خۆیان بەهێزبکەن بۆ هێرشێکی دیکە.

راستە دەسەڵاتی بەعس دەسەڵاتێکی بێ سنوور و دڕندە بوو بەڵام ئەمەش بە هەمان رامان و تێگەیشتنی ئەوان لە نێو ماڵی خۆمان شەڕمان لەگەڵیان دەکرد و هەرگیز شەڕەکەمان نەگواستەوە نێو ماڵی دوژمن. لە هەندێک شوێن دوو چەمک و تێگەیشتنی نەخۆش بە زەقیی ململانێی یەک دەکەن و بەرانگژی یەکدی دەبنەوە.. واتە دەسەڵات و

بەرهەلستکار.. بەو بارەش میللەتەکەمان لە باشوور دوو جار تووشی ماڵوێرانیی بۆوە؛ جارێکیان لەسەر دەستی دوژمن و جارێکی تریش بە دەستی خۆمان.. هەڵەبجە و ئەنفال و چەندان شوێنی دی دەرەنجامی پێکدادانی ئەو دوو مینتالیتەتە نەخۆشەیە، لە کاتێکدا نەمانتوانی بیانپارێزین کردماننە خۆراکی بەناو شۆڕش.

نزیکترین پرۆسەی راگواستن کە دەمەوێ ئاماژەی پێبدەم راگواستنەکانی ١٩٨٦ تا راپەڕینەکەی ١٩٩١ بوون.. لە پاش ئەوە کۆچڕەو دەست پێدەکا و پاشان ئەو سێ شارە (دهۆک و هەولێر و سلێمانی) بە فەرمیی دەکەونە ژێر کۆنتڕۆڵی دەسەڵاتی کوردی، ئەو حیزبانە بە هۆی ئەوەی چەندان ساڵ لە چیا و پێدەشتەکانی کوردستان شەڕیان دژی دەسەڵاتی حیزبی بەعس دەکرد تاکە شتێک بیریان لێدەکردەوە چۆنیەتی بەرەنگاربوونەوە بوو نەک ئاوەدانکردنەوە.. جۆری بەرەنگاربوونەوەکەش بە شێوەیەکی نەریتیی بوو.

ئەو شارانەش وەک ئاماژەم پێدان بە هۆی ئەوەی لە رووی فەرهەنگییەوە لە لایەن فەرهەنگی گوندەوە داگیرکرابوون.. لەبەرئەوەی هەژاریی و خزمایەتی خۆیکردبوونەوە.. ئیدی پێویستیان بە هێزێکی رادیکاڵ هەبوو تا رزگاریان بکا و یاسا و دەستوورێکی هاوچەرخ بێ و ئەو قۆناغە هەڵگەڕێتەوە و بیباتەوە سەر رێچکە ئاساییەکەی خۆی، کەچی تووشی هێزێک بوون دابڕاو لە شارستانیەت بە واتای وشە؛ سەرکردەکانی ئەو هێزانە هەوڵیاندا کۆمەڵێک دروستبکەن لە خۆیان بچێ.. دەرگەیان بە چەکدارە خۆفرۆشە کوردەکان و نەیارەکانی دوێنێ واڵاکرد.. هاوڕێیە دەسەزەکانیان تووشی دوو هەڵویست کرد.. یان دەبوو خۆیان لەگەڵ ئەوان بگونجێنن یان دەبوو گۆڕەپانەکە چۆڵ بکەن.. وەک قۆناغی سەرەتایی دەستیان بە بڵاوپێکردنی دەسەزان کرد.. هەندی هەندی هەموو ئەو جومگە گرنگانەیان کۆنترۆڵ کرد کە کۆمەڵی بەرەو پێشەوە دەبرد:
- ئاودیوکردنی زەربەی ئەو ئامێر و کەرەستانەی کە نیشتیمانی پی ئاوەدان دەکرێتەوە، دیارە خەڵکە دەسەزەکە زوو لەوە گەیشت ئەوانە نیازیان نییە ولات ئاوەدان بکەنەوە.. ئیدی لێیان دوورکەوتنەوە.
- سیاسەتی برسییکردن و خۆ بە خاوەن نەزانینی خەڵک.
- گواستنەوەی شەڕ و ململانێیەکانیان لەگەڵ یەکدی لە چیاوە بۆ نێو شارەکان.

هاوڕێیەکم بۆی گێڕامەوە گوتی:
- لەگەرمەی قەیرانەکان سەرەک وەزیرانم دیتوە لەگەڵ چەند وەزیر و چەند ئەندامێکی (مەکتەبی سیاسی) بە دیار دوو بەندبێژ دانیشتوون و

مەزیان رازاندبەوە (سەیری ئەو 'زەوق'ە بکە!)، ئەو قۆناغە لە لایەن بەرپرسەکان بە قۆناغی وەاتەکی خاپوورکراو کە رژێم بەی بەجێهێشتبوون ناوی دەهێنن و باسی لێوە دەکەن.. کەچی ئەوها ئاوەدانیان دەکردەوە!

دەستیان بەسەر شوێنە گشتییەکاندا گرت و تیۆری (کەسی شیاو لە شوێنی شیاو) کە لە چیا وەردی سەرزمانیان بوو تێکوپێک دا و دامەزراوەی حکومییان کردە حیزبیی؛ ئەو کەسەی بە خۆیان دەیانخواست لەو شوێنانەیان دادەنا ئەگەر نەخوێنداوەریش بایە. بێگومان هەڵەیەکی گەورەیە ئەگەر وا بزانین ئەوان بە هەڕەمەکیی کاردەکەن.. نەخێر ئەوانیش کۆمەڵێک پرەنسیپی گرنگیان هەیە و کاری لەسەر دەکەن.. سوود لە ئەزموونی دراوسێیەکانیان وەردەگرن.. بۆ نموونە بڕوانامەی بە زانست و زانیاریی گەورەترین دروشمی ئەو وڵاتە دیکتاتۆر و دواکەوتووانە بوو.. ئەوان پشتیان پێ بەستا.. بۆ دەیان کەسیان نارد بۆ ئەو وڵاتانە و بڕوانامە و ئەزموونیان لەگەڵ خۆیان هێنایەوە، ماوەیەکی زۆرە هەموو شتێک کە خۆیان دەیانەوێ لەسەر ئەو خەڵکە هەژارە تاقیدەکەنەوە، ئامانجیش دیارە چەندەی خەڵکەکە لەو دامەزراوە پێشکەوتوو و شارستانییانە دووربکەوێتەوە هەندە بۆ نەریتە کۆن و دواکەوتووەکان دەگەڕێنەوە. لە یەکێک لە گەڕانەوەکانم لە ماڵێک بووم کچێکی ١٦ ساڵەیان زگی دەهێشا و یەکێکیان گوتی:

- بیبە لای مەلا..
- بۆ بیباتە لای مەلا؟
- هەندێک قورئانی لەسەر دەخوێنی.
- جا ئەوە چ پەیوەندیی بە نەخۆشییەکەی ئەو هەیە؟

ئیدی ئەوانەی لەوێ بوون وەک کەرسەک لێم هاتنە وەڵام و گوتیان:

- خۆ قورئان لەسەر خوێندن خراپ نییە..

ئیتر باسی ئەوەیان بۆ کردم کە (مەلا ئەو کارە بۆ خوا دەکا!) خۆ هەر پارەشی ناوێ.. ئەمە بۆ خۆمان هەندێک پارەی لە ژێر دۆشەکەکەی بە بەجێدەهێڵین (شوێنەکەشیان بۆ دیارکردبوون!).

گەڕانەوە بۆ مەلا و نووشتە کارێکی زۆر وردی ئەو دەسەڵاتەیە.. ئاساییە خەڵکەکە متمانەی بە پزیشک و دەرمان نەمێنێ و خۆیان رادەستی کەش و هەوای (قەدەر) کە چەمکێکی دینییە بکەن.. تەنیا ئەوە فێری مرۆڤەکان دەکەن کە (ئەوەی خوا نەیکوژێ نامرێ!).. مارکس رێک لەو بارەدا ئاین بە ئەفیون دەزانێ، دیارە قسەی من لەسەر ئاین و باوەڕدارانی نییە.. بەڵکە مەبەستم لە دەسەڵاتێکی دواکەوتووە کە

چۆن ئاین دەکاتە ئامرازێک بۆ دواکەوتنی کۆمەڵ، بەوام وایە دەکرێ بە یاسا و دەستوورێکی سیکۆلار دینی ئیسلامیش لە دەوڵەت جودابکرێتەوە.

بە کورتییەکەی هێز و راگەیاندنێکی قین لەدڵیان دروستکرد.. تینوو بە گیانی ئەو خەڵکە بەدبەختە، کەمەڵێک دروشمیان هەبوو هەموو کات بە چاوی ئەو خەڵکەیان دادەداوە.. بۆ نموونە وەک ئەو قسانە: "ئێمە ئەوەمان گەیاندە ئەو ڕۆژە" و "ئێمە خەباتمان دەکرد و قوربانیمان دەدا" و... تد.. بەوەش هەر کەسێک رەخنەی بگرتبا یا ناڕازیی با پێیاندەگوت: "وا دیارە سەردەمی سەدامت پێ باشتربووە؟ ئەو ڕۆژانەت لەبیرچوو کە سەدام ئەنفالی دەکردین" و چەندین قسە و دەستواژەی ناشیرینی دیکە!

هەر بۆ ئەوەی وردتر قسە لەسەر ئەوە بکەین چۆن ئەو کۆمەڵەیان دروستکرد تا ئازادانەتر تێیدا بسوڕێنەوە.. خەڵکانێکیش بە ناوی ڕۆشنبیر بهێنن و بە دەیان وتار بنووسن و پێمان بڵێن "ئەوە میللەت نییە..عیلەتە"!

پارە خەرجکردنێکی زۆر بۆ لەتکردنی ئەو گرووپ و ڕێکخراوانەی نەکەوتبوونە ژێر کۆنترۆڵیان.. کڕینی ویژدانی نووسەر و کەسە ئەکادیمییەکان.. پەراوێزکردنی خەڵکانی دڵسۆز، کە ئەو خەڵکانە کەوتنە ژێر دەستی خۆیان ئیدی ناڕەزاییەکانی خەڵک تەنیا وەک ناڕەزایی دەمێننەوە؛ ئەگەر تووڕەبوونەکانی خەڵکیش بگاتە ئاستێک هێرش بکەنە سەر بارەگا و دامودەزگاکانیان ئەوە هەندێک نووسەریان هەیە بەرگەکەی (گاندی) لەبەردەکا و دەڵێ "ئێمە لەگەڵ داواکارییەکانتاین.. ئەوە مافی خۆتانە.. بۆ داخەوە نەدەبا ئەوە بەو شێوە ناشارستانییە بجوولێنەوە و هێرش بکەنە سەر بارەگایەکان".

زۆر قسە لەسەر لەسەر ئەوە کراوە کە نووسەران و ڕۆشنبیران بوونەتە پەرژینێک بۆ مانەوەی ئەو دەسەڵاتە، دیارە ئەو پێوەرەش یەکلابێتەوە کەهەر وڵاتێک دەسەڵاتێکی دیکاتۆر بەڕێوەی ببا واتە نووسەران و ڕۆشنبیرانی چالاک نین، بەڵام من نامەوێ قسە لەسەر ئەو لایەنە بکەم.. بەڵکە لایەنی زمانە.. بەشێک لە نوسەران کۆششێکی زۆر دەکەن تا زمان بگەڕێننەوە بۆ قۆناغی خێڵەکیی ئەوەش بە بیانووی گەڕانەوە بۆ ڕەسەنایەتی، دیارە هەر کۆمەڵێک کە گەشەدەکا زمانەکەشی لە رووی چەمک و دەستەواژە و ئیدیەم و... تد گەشە دەکا.. بەڵام ئەو نووسەرانە بۆ ئەوەی تێڕوانین و هۆشمەندیی نوێ لە دایک نەبێ

دژایەتیی ئەو نەوە نوێیە دەکەن چونکە ئەو جۆرە نووسەرانە بە دوای ژینگەیەکدا دەگەڕێن گونجاوتر بێ بۆ خۆیان.. بۆیە دەبینی بەرژەوەندییان لەگەڵ مانەوەی ئەو دەسەڵاتەیە.

ئەوەشمان لەبیر نەچێ بەشێک لەو نووسەرانە لە خوێندنگەی ئەو حیزبانە لە دایک بوونە.. بەجگە لەو نووسەرانەی لەگەڵ دەسەڵاتن.. جا هەر کە بێ.. دەیانەوێ تەنیا لە جیهانە نەرگزییەکەی خۆیان بژین.. بە نوسینەکانیان کار لەسەر ئەوە دەکەن خەڵک بە یادەوەریی بکەن.. بە کۆمەڵێک شتی پووچ و ئەندێشەبازیی خەریک دەکەن.

دیارە خاڵێکی ترسناکتر لە گۆشەی زمان کە تا ئێستاش بە زەقیی دەبیندرێ ئەوەیە بەشێک لە زمانزانەکانی ئێمە سەرچاوەی سەرەکییان زمانی عەرەبییە.. ئەوەش تووشی دوو کێشەی کردووین؛ یەکەم ئەوەی عەرەب بیڵێ راستە ئەمەش بیڵێین، بەوەش لەو لایەنەوە زمانەکەمانیان بەعەرەب کردوە چونکە تۆ ناگەڕێیتەوە سەر ئەوەی کورد چی دەڵێ بەڵکو ئەوەت پێ راسترە کە عەرەب دەیڵێ! دووەم زمانی عەرەبی چەمک و دەستەواژەیەکی گەلێک زۆری خێڵەکیی و دینیی تێدایە.. ئەو کارەش بە بەرنامە لە لایەن دەسەڵاتەوە ئەنجام دەدرێ، وشەگەلێکی یەکجار زۆر هەن لە زمانی کوردی دەکرێ بە یاسا سنووریان بۆ دیاریکرێ چونکە بێ رێزیی بە ماف و بەها و شکۆی مرۆڤ دەکەن.

دوا قسەم ئەوەیە ناکرێ نکۆڵیی لەوە بکەین کە کۆمەڵەکەمان دواکەوتووە.. هۆکارەکانیش زۆر دووبارە و چەندبارە کراونەتەوە.. بەڵام ئەو کەسەی دەیەوێ کار بۆ چاکسازیی یان گۆڕانکاریی کۆمەڵایەتی بکا دەبێ بشزانێ ئەو جۆرە کۆمەڵانە پێویستیان بە لەبووردەیی هەیە و ناکرێ سەرزەنشتیان بکەی. دیسان ئەو رستەیە دووبارە دەکەمەوە؛ بە بڕوای من یەکێک لە هۆکارە هەرە سەرەکییەکانی ئەو بارودۆخەی ئێمە تێیکەوتووین ئەوەیە کە ئەو دەسەڵاتەی باشووری وڵات دەیەوێ کۆمەڵێک دروستبکا لە خۆی بچێ نەک پێچەوانەکەی.. دیارە گشت پیداویستییەکانی کۆمەڵیش لە دەست خۆیەتی، ئەوەی ئەو کۆمەڵگەیەی ویرانکردوە خودی دەستەبژێرە سیاسی و ئەدەبییەکەیەتی.

shwanhassan@hotmail.com

كێ دەتـوانێت شكست بە سیاسەتی شەڕخوازی ئۆردوگان بێنێت..؟! … موزەفەر عەبدوڵا

بەهۆی بەرگری قارەمانانەی خەڵكەوە دوای دوو مانگ لە شەڕو هێرشی ئاسمانیو زەمینیو بەكارهێنانی جۆرەها چەكی كوشندەو ئابڵوقەی ئابوری هەمەلایەنەو كوشتنو برینداربونو پەككەوتنو ئاوارە بونی سەدان هەزار كەس ئینجا سوپای داگیركەری دەوڵەتی فاشی توركیا بە سەرۆكایەتی ئۆردوگان توانی شاری عەفرین داگیر بكات .

دوای داگرتنی شارەكەش هێزی سەربازی توركیاو هاوكارە داعشەكانی كەوتنە ئـــازارو ئەشكەنجەدانـــو دەســـگیركردنی ئەو خەڵكەی كە نەیـــانتوانیبو بڕۆن. ئەمە جگە لەوەی نەك ئـــازاری خەڵكیـــان دەدا بەڵكو ئازارو ئەشكەنجەی گیانلەبەرەكانیشیان دەدا لە پاڵ دزیو ڕاوڕوتو چەتەگەری یەكی كەم نمونە لە مێژودا. خۆ ئەگەر نمونەیەكی ئاوای تری تاوانی جەنگ هەبوبێت ئەوە هەر هی دەسەڵاتی خەلیفەكانی عوسمانیو باقی خەلیفەكانی پێشوتری ئیسلامی یەكان بوە تا دەگاتە خەلیفەكانی ڕاشیدی یەكانو جەنگو غەزاكانی سەردەمی محمد خۆی.

هەڵوێستی ڕیسوایــو ڕیاكـارانـەش ،هاوكـاتی ئەم كارەسـاتـانە ، بێ دەنگە لێكردنـی دەزگاكـانی ڕاگەیانـدنی جیهـانو دەوڵەتەكـان بـون لەسەرو هەمویانەوە ئەمریكاو ئەوروپا كە خۆیان بە هاوپەیمانی خەڵكی ئەو ناوچانەو یەپەگە دادەنا.

تەنانەت سەركردەكانو ڕاگەیاندەكانی یەپەگەش كە ڕۆڵی ڕابەریان هەبـو لەم جەنگـی بەرگـری یە كەچـی چاوێكیــان هەر لە هاوكــاری و پشتیوانی تەواوی ئەمریكاو هاوپەیمانەكانی بوون بۆ شكست پێهێنانی ئۆردوگانو پێیان وابو شەری عەفرینیش هەر شەری كوبانی یە. وە بە جۆرێكیش ڕای گشتیشیان توشی خۆش خەیاڵی كردبو.

بەڵام ئەوەی روویدا نەك هەر هاوكاریو پشتگیری ئەو دەوڵەتانە بە گەورەو بچوكیـانەوە نەبـون بەڵكـو بەم بێـدەنگی یەیـان لە ئاستی میدیاكانیانو ڕای سیاسیو فەرمیان بە جۆریك لە جۆرەكان پشتیوانی ئوردوگانو سیاسەتە شەڕخوازی یەكانی بوون.

ئێستاش كە ئوردوگانو هاوبەرژوەندەكانی وەك ڕوسیاو ڕژێمی ئیسلامی و ڕژیمی ئەسەدیش كە هاوكاری ئەم شەڕو هیڕشو داگیركاری یە بوون ،ئەوەش بەپێی ڕێكەوتنێك كە لە نیوەی مانگی جەنیوەری لە سوتشی مۆریان كردبو، بە نیازە نەخشەو پلانو گۆڕەپانی شەڕەكەی فراوانتر

بکاتەوە .وە بە پێی لێدوانەکانیان هەوڵ دەدەن بە داگیرکردنی چەند شارو ناوچەی تری سوریا کە لەبەردەست هێزەکانی یەپەگەدان هەتا دەگاتە زۆر ناوچەو شاری تری کوردستانی عێراقیش لەوانە شەنگالەو ئەو ناوچانەی کە ژێر دەستی هێزی چەکداری پەکەکەدان تا دەگاتە قەندیل.

هەمو ئەم ڕوداوانە لە چەند ڕۆژو هەفتەی ڕابردودا بۆتە هەواڵی گەرمو جێگای پرسوڕای گشتی بە تایبەتی لە لە ماسمیدیاکاندا گرینگ ترینو بەرچاوترین پرسیاریش کە دەکرێت لەمبارەیەوە ئەوەیە ئاخۆ کە دەتوانیت شکست بەم سیاسەتی شەڕخوازی یەی ئەردوگانی فاشی بێنێت؟
جا بەو ڕادەیەی ئەمە بۆتە پرسیاری سەرەکی ،هاوکاتیش بە جۆریک هەم ڕاو چاوەروانی زۆرێک لە سەرکردەکانی خودی یەپەگەو ، بە تایبەت ڕۆشنبیرو نوسەرو لایەنگرنیان لە دەرەوە ، وا پڕوپاگەندەیان دەکردو دەکەن ،کە تەنها ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی کە دەستی کوردن ، دەتوانن شکست بەم سیاسەتی شەڕخوازانەیەی ئەردوگان بێنن ، ئەمەش وا پێویستە دەکات لە گۆشەنیگای خۆمانەوە بە تیشک خستنە سەر دووخاڵ وەڵامی ئەم پرسیارە بدەینەوەو تا بزانین ئاخۆ کە دەتوانێت شکست بەم سیاسەتی شەرخوازی یەی ئەردوگان بێنێت …؟!بەڵام بەر لە روونکردنەوەی ئەو خالانە وا پێویستە دەکات یەک ڕاستی ڕەهاو ڕاشکاو بڵێین بە پوچەڵکردنەوەی ئەو ڕاوبوچونو هەڵوەستەی کە پێی وایە ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی دەستی کوردنو دەیانەوێت و دەتوانن شکست بە سیاسەتی شەڕخوازانەی ئەردوگان بێنن لە دژی خەڵکی کوردستان .
ئەو راستی یەش ئەوەیە کە ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی بە درێژایی مێژووی سەد ساڵی ڕابردوو تا ئێستا نەك هەر دەستو پشتیوانی خەڵکی کوردستانو کێشەو مافەکانی نە بونە بە ڕاستی بەڵکو زۆربەی کات هاوپەیمانی ڕژێمە فاشی یەکانی ئەو وڵاتانەش بونە ، خۆ ئەگەر دەستو پشتیوانی حزبە قەومییە عەشیرەتییە دەسەڵاتدارەکانی هەرێمی کوردستان بونە ئەوەش لە ڕوانگەی بەرژەوەندی یە سیاسی یەکانی خۆیانەوەو پاشکۆبونی تەواوی بی قەدیو شەرتی ئەم حزبانەوە بووە بەیان.

ئەوان بە ڕاشکاوی ڕایان گەیاندەوە کە هیچ کات لایەنگری بە کردەوەی مافی خەڵکی کوردستان نین بە بڕیاردان لەسەر مافی چارەنوسی خۆیان لەهیچ یەکێک لەو وڵاتانە.ئەوپەڕەکەی لایەنگری هەندێک مافی سەرەتایی وەک خودموختاری یا فیدرالین .وە هەر کاتێک کار گەیشتبێتە سەر مافی دەنگدانو جیابونەوە ئەوە نەک هەر لەگەڵی نەبونە بەڵکو هاوکاری ڕژێمە سەرکوتگەرەکانیشیان کردوە بە سەرکوتی

خەڵکی کوردستان.

دەیـان جـار ئەمە مێـژوو سـەلماندویتی هەر لەم نیـو سـەدەیەدا کە ئازاری ١٩٧٥و ئاشبەتاڵی جولانەوە چەکداری یەکەی بارزانی باوک بوو تا ئیستا کە داگیرکردنی عەفرینە.
ئەمریکا بە ئاشکرا دەڵێت ئەمە تا ئەو جێگایە پشتیوانی کوردین کە لە بەرژەوەندی سیاسەتو ستراتیژەکانیان بێت. وە دەڵین کوردەکان چونکە شەڕکەری باشن تا ئەو جێگایەی لە بەرژوەندی ئەمریکا بن ئەوە هاوکاریان دەکەن لەوە زیاتر هاوکاری ناکەن.ئەمە هەمو پشتیوانی ئەمریکایە بە کوردەکان بۆ ووتەی خۆیان جا ئاو بەننو دەستتان بشۆن.

بەڵـام بـا بزانیـن لەهەمـو ئەو کارەسـاتـانەی کە بەسـەر خەڵکـی کورددستاندا هاتوە کی بە جدیو ڕونو ڕاشکاوی هەڵوێستی بۆ کردەوە وەردەگرێت و دێتە سەرشەقامەکانو پشتیوانی هەمەلایەنەیانە..؟!.پێم وایە ئەم جارە بۆ پشتیوانی لە خەڵکی کوبانی و عەفرین و بەرگری خۆراگرانەیان لەهەمو کاتێک باشترو زیندوتر دەرکەوت ئەم راستی یە دەرکەوت.
جا خـاڵی یەکەم لە وەڵـامی پرسـیارەکە کە دەتـوانێت شکست بە سیاسەتی شەرخوازی بێنێت ئەوەیەکە ئەوە بەرەی چەپو سەسیالسیتیو کۆمۆنستیو کرێکارییە لە سەر ئاستی ناوخۆو دەرەوەی تورکیا دەتوانێت هەم پشتیوانی مافەکانی خەڵکی کوردستان بێت تا رادەی جیابونەوەو پیکهینانی دەولەتی سەربەخۆو هەم دەتوانێت ببێتە مایەی شکست بە سیاسەتەکانی ئوردوگان .
جا با زیاتر ئەم خاڵانە روونکەینەوە.
ڕابەرانو کەسایەتیو ڕەوتو حزبەکانی ناو ئەم بەرە کۆمەڵایەتی و سیاسی یە لەسەراسەری وڵاتانی جیهان نەک هەر بۆ پشتیوانی لە خەڵکی ئەو ناوچانەو ئیدارەیەکانو یاساو بڕیارەکانیان و لە دژی هێرشی داعشو هاوکارەکانیان ، بە تایبەتی ئەردوگانو دەسەڵاتەکەی ، ڕژانە شەقامەوە بەڵکو بەناردنی کۆمەکی هەمەلایەنەی مادیو مەعنەوی ، تەنانەت پەیوەست بونی سەدان کەس لە وڵاتانی جیاجیا ، بە تایبەتی لە ناو ڕیزەکانی حزبە چەپوکونیستەکانی تورکیا ،نیشانیاندا کە ئەوان پشتیوانو هاوکاری خەڵکی کوردستانو کێشە ڕەواکەی .

هەر کەسێک یەک جار بەشداری ئەو ناڕەزایەتی یانەی کردبێت لەهەر ووڵاتو شارێک کە بۆ خەڵکی کوبانی و عەفرین کراوە ، یاخود تەماشای وێنەو ڤیدیوکانی کردبێت ، بۆی دەرکەوێت ئەوە هێزە چەپو کۆمۆنیستو کرێکاری یەکانە بۆ کردەوە پشتیوانو هاوکاری خەڵکی کوردستانن نەک

دەوڵەتو ڕژێمە سەرمایەداری و حزبە بورژوازی یەکانیان.
بێگومان ئەمانە هەموی هەنگاوی گەورەو باشن بۆ پشتیوانی خەڵکی کوردستانو دژی سیاسەتی شەڕخوازانەی ئوردوگان .وە دەکرێت ئەم نارەزایەتی یانە لە دژی ئوردوگان تا رادەی داخستنی سەفارەتەکانی و دامەزراوەکانی سەر بە دەووڵەتی تورکیا بچیتە سەرو ببیتە فشاری گەورە بۆ سەریان لە دەرەوەی توکیا. بەڵام ئەمانە بە تەنها نابنە هۆکارێکی گەورەو ڕاستەوخۆ بۆ شکست پێهینانی سیاسەتی شەڕخوازانەی ئۆردوگان نەخێر هەرگیز.ئەمانە دەکرێت فاکتەری فشارو ڕیسواگەری سیاسەتی شەڕخوازانە بن.وە کارو هەڵوێستێکی باشە بەڵام لەم نیوەدا ڕۆڵی سەرەکی دەگەڕێتەوە بۆ هاتنە مەیدانی جەماوەری ئازادیخوازی ملیۆنی تورکیا خۆی. ئەگەر ئەم جەماوەرە ڕاستەو خۆ لە دژی دەسەڵاتی ملهوڕو سیاسەتی شەڕخوازانەی ئۆردوگانو حزبو دەسەڵاتەی بێتە مەیدان ، هەروەک لە خۆپیشاندانی دە ملیونی شاری ئەستەمبول ٣ ساڵ لەمەوبەر بینیمان ئەوە نە هەر شکست بە سیاسەتی شەڕخوازانە دێنن بەڵکو پاشەکشەی گەورەی پێ دەکەن لە زۆر بوارەوە.تەنانەت ڕوخانی دەسەلاتەکەی لە هاتنە مەیدانی شۆرشگیرانەیان .

بەڵام ئەوەی بۆ ئەو جەماوەرە تا ئێستا نەهاتونەتە مەیدان ، هەرچەند جار جار لێرەو لەوێ لە دژی شەڕو زۆرێک لە سیاسەتو کردەوەکانی تری ئوردوگانو دەسەڵاتەکەی ناڕەزایەتی یان دەربڕیوە ، بەڵام نەبوتە جولانەوەیەکی بەرینی کۆمەڵایەتیو سیاسی ،هۆکاری ئەمە زۆرن بەڵام دەکرێت بە کورتی ئاماژە چەند خاڵێك بدەین کە گرفتی گەورەن لە بەردەم بەرەی ئازادیخوازی تا نەبێتە جوڵانەوەیەکی گەورە.

یەکێک لەو خاڵانە پەیرەو کردنی ئۆردۆگانە بۆ ئەم سیاستی شەڕخوازیەو زاڵکردنی فەزای شەڕ لە ئاستی کۆمەڵگادا لە ڕووی سیاسی وکۆمەڵایەتی و سەربازی و دەروونییەوە بۆ سەرکوتکردنی هەر ناڕەزایەتی یەکی جەماوەری کە لە ناو تورکیا خەڵک بۆ خواستەکانیان دەرید□ بڕن.
لەمبارەیەوە هەر کەسێک پێی وابێت ئۆردوگانو حزبو دەسەڵاتەکەیو سەرجەم چینی بۆرژوازی تورکیا بە تایبەتی لەم چەند ساڵەدا ئەم سیاسەتی شەڕخوازی یەی لە پێناوی هەمو خەڵکی تورکیاو بەهۆی پەرەسەندنی باری ئابوری و جێگیری دەسەڵاتەکەیو ، یەک دەست بونی چینی بۆرژوازی تورکیاوەیە، ئەوە لێکدانەوەکەی زۆر هەڵەیەو بە جۆرێک ڕەوایەتی یە بەم سیاسەتانە چونکە مەبدەئیەن شەڕ هیچ کات لە قازانجی جەماوەری ستەمدیدە نی یە.

بەڕای من تورکیا لەهەمو ڕویەکەوە لەسەر قەیرانێکی ئابوریو سیاسیو کۆمەڵایەتیو سەربازیو ،تەنانەت کەلتوری ،گەورەو پڕ ئاڵۆگۆڕی بۆ دواوە گەرانەوە ڕاوەستاوە.بەڕێخستنی ئەم شەڕانە بۆ ڕێگا گرتنە لەسەر ئەو فشارە گەورەیەی وەک هەڵم کە لە ژێرەوە دێت تا ئەو سەرقاپی مەنجەڵەکە فڕێ بدات.

هەر کەسێک لەم دە پانزە ساڵەی دەسەڵاتی ئۆردوگانو حزبەکەی لە فو دەورانو هەڵبەز دابەزەکانی ورد بێتەوە کە چۆن دەسەڵاتی وەرگرتوەو پێگەکەی لە ئاستی ناوخۆ و دەرەوە چۆنە بۆی ڕون دەبێتەوە کە ئەم سیاسەتی شەڕخوازیەو پەلهاویشتنی بۆ ناوچەی نفوز لە دەرەوەی قەڵەمڕەوی ناوخۆیی هەموی بۆ خاو کردنەوەی بارە نالەبارە ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی یە ناوخویی یەکەتی.

مەگەر دەسەڵاتێک ڕێژەی بێکاری نزیک بوبێتەوە بە لەسەدا بیستو هیچ بیمەیەکی کۆمەڵایەتییش نەبێت ، هەروەها ڕێژەی ه□زاری زۆر لەسەرەوە بێت ئاخۆ وەزعی لەبارە..؟یاخود نزیک بە یەک ملیون کەس لە گەورە ئەفسەرو سیاسەتمەدارو ڕۆژنامەنوسو نوسەرو هونەرمەندو..هتد لە زینداندا بێت و ئەشکەنجە بدرێن ئەوە ئەو دەسەڵاتە لە دۆخێکی لەبارو جێگر دایە…؟! نەخێر هەرگیز.

بۆیە بۆ داپۆشینی سەرقاپی هەمو ئەم فشاری هەڵمە ناوخۆیی یە ئەم دەسەڵاتە پێویستی بە گەورە کردنەوەی نەیارەکانێتی تا هەمو چینی بۆرژوازی و باڵو حزبەکانیو، تەنانەت وردو بۆرژواو حزبەکانی، بێنێتە پشتی سیاستەکانێوە. وە بە شێوەیەکی گشتیش ئەم نەیارەیان لە پەکەکەدا بەرجەستە کردۆتەوە کە دەرهاویشتەی ناوەڕۆکی پێکهاتنی دەوڵەتە قەومییە نەژادپەرستی یەکەیانە.ئەمە جگە لەوەی بە بەهانەی هاوکاری پەکەکەوە لە ئاستی دەرەوەش دەوڵەتانی وەک سوریاو ئیرانو عیراق بە گشتی تۆمەتبار دەکەن. بە تایبەتی ناسیونالیزمی عەرەب کە ئەم چەند ساڵە لە حزبی بەعسو دەوڵەتی سوریاو شەخسیەتی ئەسەدا بەرجەستە بۆتەوە.

جا ئەم ململانێی و دژایەتیەی کە هەیە لە نێوان ئەم دوو جوڵانەوەو دەوڵەتو ڕژێمە ناسیونال ئیسلامی یەی ئۆردوگانو ئەسەد هەرچەندە خاڵی هاوبەشی زۆریان هەیە بەڵام ناکۆکی گەورەشیان هەیە کەلێرەدا جێگای نی یە بچینە سەر ڕونکرد□ن□وەی بە درێژی . چونکە ئەمە لە ڕووی مێژویی یەوە پەیوەستە بە سەرهەڵدانو گەشەو بە دەسەڵات گ□یشتنی هەر یەک لەو دوو جوڵانەوەی ناسیونالیست□ی تورکیو عەرەبیە.وە هاوکات جوڵانەوەی ئیسلامی سیاسی کە ئۆردوگانو حزبو دەسەڵاتەکەی لەمڕۆدا هەڵگری ئاواتو مەبەستە ئابوریو سیاسیو

کۆمەڵایەتیو، تەنانەت کەلتوری یەکانی هەردو ئەو جولانەوەیەیە. ئەویش لە ڕێگای بەدی هێنانی یەک سیستەمی فکری ،سیاسیو سەربازیو کەلتوری ئیمپراتۆری ئیسلامیو، زیندوکردنەوەی خەلافەتی ئیسلامی وەک سەرخانێکی پێویست بۆ پاراستنی ئابوری سەرمایەو قازانجو سود لە سەپاندنی هەلومەرجێکی جێگیرو بۆ ڕکابەر نەک هەر لە ئاستی تورکیادا بەڵکو لە ئاستی ناوچەکەداو تەنانەت جیهانیشدا.لەدوانەکانی ئوردوگان لەمڕۆژانەدا بۆ پێکهێنانی هیزێکی سەربازی گەورەی نیو دەوڵەتی ئیسلامی ئەگەر بە قسەش بێت پرسێکە بۆ شوێن ئەو ئامانجەدا.
ئەمە جگە لەوەی هەر کەسێک سەرنجی گەمەکانی ئەردوگان بدات لەسەر ئاستی ناوخۆو ناوچەکەو جیهان، بە تایبەتی لە نێوان دوبەرەی زلهێزی جیهانی ئەمریکاو ڕوسیا ئەوە دوبارە ئەوە بەدی دەکات کە بە دوای چ پێگەیەکەوەیە.

جا بە شکست پێهێنانی هەمو سیاسەتەکانی ، بە تایبەتی سیاسەتی شەڕخوازیەکەی ،کە بەشێکە لەسەرجەم سیاسەتو ستراتیژی، ئەوەی دەتوانێت بەم ڕۆڵە هەستێت ئەوە هێزی ملیۆنی چینی کرێکارو جەماوەری ستەمدیدەو بێبەشو هەژاری تورکیایە.وە پێویستە بەرەی ئازادیخوازیو یەکسانیخوازی لەنای خەڵکی کوردستانی تورکیاش ببنە هاوپەیمانو هاوکاری ئەم بەرە کۆمەڵایەتی و سیاسی یە. وە لەرێشەوە کێشەو پرسو مافەکانی خەڵکی کوردستان لە دروشمو خواستی مافی دەنگدانی گشتی بۆ دیاری کردنی مافی چارەنوسی – لەگەڵ سەرنجیشمان لەم دروشمە لەم سەردەمەدا – بەرزکەنەوەو پشتیوانی ئەم بەرە چەپو یەکسانیخوازی یە لە ئاستی ناوخۆو دەرەوە بەدەست بێنن.
دیارە ئەوە هەنگاوێکی باشو لەبارە کە باڵە ناوخۆیی یەکانی پەکەکە، کە پارتی دیموکراتی گەلانە ،بە سەرۆکایەتی دەمیرتاشو هەڤاڵەکانی ، لەم چەند ساڵە ئەم تاکتیکەی پەیڕەو کردوە سەرەڕای ئاسۆو ئامانجە ناسیونالیستی یەکانی، توانیویەتی بەم تاکتیکەش بەشێک لە بەرەی چەپو ئازادیخوازی بکاتە هاوپەیمانی خۆی . بەڵام هەر ئەمە کافی نی یە. هاوکات لە ڕاستیدا ئەم پارتەش هەرگیز ناتوانێت ئەم تاکتیکە بگۆڕێت بە ستراتیژیکو هەروەها وەرچەرخانی ئاسۆو ئامانجی کۆتایی .بێگومان ئەمەش بە حوکمی ناوەڕۆکەو پێگە چینایەتی یە ئابوری و کۆمەڵایەتی یە وردە بۆرژوازی یەکەیان.

لە ڕویەکی تریشەوە هۆکارێکی تر لەم نەکەوتنەیان زیاتر بۆ لای چەپدا خۆی لە نەبونی یەک حزبی کۆمۆنیستی بەهێزی کرێکاری بە سەرجەم جولانەوەی نارەزایەتی یەکانی جەماوەر لە تورکیادا

دەبینەتەوە. بەڵام لەگەڵ ھەمو ئەم گرفتو لاوازیانەش ھێشتا کۆمەڵگای تورکیا لەناو ھەمو ووڵاتانی خۆرھەڵاتی ناوەڕاست زووترو زیاتر چاوەڕێی ئاڵوگۆڕو وەرچەرخانی بەلای چەپدا لێ دەکرێت. سەرەڕای گیان سەختی بۆرژوا ناسیونالیزمی تورک بە تایبەتی باڵە ئیسلامی یە سیاسی یەکەی کە خەونی سوڵتانیو دامەزراندنی خەلافەی داعشی ئیسلامی ھەیە.

جا ئەگەر لە کۆتاییدا پرسیارەکە دوبارە کەینەوە کە کێ دەتوانێت شکست بە سیاستی شەڕخوازانەی ئەردوگانو دەسەڵاتەکەی بێنێت دەبێت دوای ئەم ڕونکردنەوانە بڵێین کە تەنها بە ھاتنە مەیدانی بەرەی ئازادیخوازی و یەکسانیخوازی، کە لەدانی دەی لە جوڵاەوەی کرێکاریو شوسیالستی کۆمەڵگای تورکیادایە دەتوانێت شکستی پیبێنێت. وە پێویستە ھەر جولانەوەیەکیش کە خوازیاری کۆتایی ھینان بە ستەمی قەموی یە لەسەر خەڵکی کوردستان ھاوپەیمانو ھاوکارو ھاو ئاسەو ئامانجی ئەو جوڵانەوە سەراسەری یە بێت.بە بێ ئێمە پرسو کێشەو ستەمی قەومی سەر خەڵکی کوردستان تا سەد ساڵیش تریش چارەسەر نابێت.وە دەبێتە گەمەی دەستی دەوڵەتە زلھێزە ئیمپریالی یەکان بۆ ئامانجەکانی خۆیان کارەسات بە دوای کارەسات دەخوڵقێنن .

٢٠١٨-٣-٣٠

دوا کۆچ… چالاک ئـــاغجەلەری

بەکام درۆ گەژم ئـەکەیت
کام خۆش خەیاڵی
سەفەرە!
بۆ سفرەی نەدیوی
ئـەو دیو شار…
یان پێ شەرابی ھەردەم
بەھار!؟
دڵ لەم گەڕێ با بوخچەکەم
کراوە بێ،
کۆمەڵ تەڕەی ھەنارەکەم بە لێومەوە
ملوانەکە بێ،

هەندێ نیگا بۆ یادگاری
خەندە ڕێژبێ
چەند ووشەیەک بەدوای
خۆمدا ئـارام چێژ بێ
.
-——

بەرد..

ئـەم بەردە ئـەوەندە ئـەستور و
دڵیشی هێندە ڕەق نەبوایە
ڕەشە با هەزار جار
تلا و تل بردبوی
زەمانێ بوو ئـاسەواری
بەوێنەی شەپۆلەکانی دەریا
بە عەدەم سپاردبوو
مێرووەکانی ژێرێشی
بۆ دوێنێیان پەناگە بوو
ئـەمڕۆش گۆلاوێکە
لە ژێر هەڕەشەی باراندا
ڕێک بەیاسای مرۆڤستان
هەرچی خرتە
دەرباز ئـەبێ
ووردەکانیش ژێر ئـەکەون
دوا هەناسەیان
ئـاودار ئـەبێ!!

——

بۆ دڵدارێ!

ئـەی عەشقی وون
تۆ نهێنی گرێیەکی بە بۆنی گوڵ
دەکرێیتەوە،
بەستەڵەکی ساردیی منیش بە تیشکی تۆ
دەتو□نت□وە،
وەرە ئـاوێزانی حەز بزربووی
حەسرەتت بم
ترپەی دڵە وام لێدەکات لەحزە لەحزە

لەگەڵت بم
با بەسبێ ناز .. ل□ پانتایی نهێنیتدا
گوڵە ڕەعنا
دڵم تکا .. خواستم گریا بۆ ئــ□ ڤینێ
لە تۆوە ڕا
گەڕام .. گەڕام کەسێ ه□ بێ
ل□ تۆ بچێ
جوانی و ناخی هاوشێو□ تبێ
ئــیدی بەسە
پایزی عومرم بلاوێنەوە
وەک بەهارێ
بەردەوامبێ لە گەرمیی باوەشی
دڵدارێ.
___

کۆششی ئــەوین…

دڵم نەهات ڕوحم
بە ئــەندێشەی
لەحزەکانی گرمۆڵەی دڵت
بسپێرم،
حەسرەتەکەت لە تابوتی
جودایدا بنێژم و
جێتبهێڵیم ،
ئــەمە فزوڵەتی
هەستم نیە بۆ
ووشک هەڵانی
کانی هەناسەکەم
بەقەد هێندەی وێڵی
ئــاوابوونی مەحزونی
ئــەوینێکەو
ژینگەی ئــارامی
بۆ ڕێک بکەم،
فەرشی ژیان بەشەوقەوە
لەشوێن پێی
موحبەتتدا خۆی
ڕادەخا□

شەپۆلە دڵکوژەکانی
ئـۆقیانوسی تاریکی
خامۆش دەخا،
ئـەوین شاد دەکا بە
کرانەوە
لەرە ژێیەکانی سروشت
ئـ□ بزوێنێ
بێبڕانەوە،
تەوژمی ڕوح
بۆ هەمیشە وەک
سێبەرێ...
ئـاسودە پرژێنی ناخی
دڵ ئـــەکا
بۆ هەتایە ویشوەمەکان
بەربەست دەکا ،
ئـەمە نە هەنگاوی
خۆنەویستی
بوزایە
نە بارانی ئـاشتەوایی
ئـەهرومازدایە،
ئـەوەی هەیە
باوەشی
سۆزی عیشقە و
داری ژیان ئـەپارێزی و
باڵا ی دەکا
ئـای لە کۆششی
حەزی ئـەوین
بە تەسەوە شوێن پێی
فەرهاد دەگرێ و
تارامای□کان ئـەسپێرێ
بە گزنگ و
ڤینا دەبەخشێتە
قەشنگیەکەی
شیرین.

تێبینی / ڤینا – جوانترین کچی دونیا

من پیاوم … هیوا سەعید

من پیاوم
حەزم لێیە ماڵێکم هەبێ لە باخ
سێ جۆگەلە بەناویدا بڕوا
یەکێک شیر،
یەکێک هەنگوین،
یەکێک شەراب
هەمیشە تەڕ و شیرین و مەست بم!
بەهەشت وەکو خەیاڵی منە.

من پیاوم
حەزم لە ژنی زۆرە
ژنی جوان،
تازە بوک
هەموو شەوێک بە زاوا ببم!
بەهەشت وەکو خەیاڵی منە.

من پیاوم
حەزم لە ژیانێکی نەمرە
پیر نەبم،
نەخۆش نەکەوم،
هەر گەنج بم!
بەهەشت وەکو خەیاڵی منە.

من پیاوم
پەراسوی چەپم ئیرەییم پێ ببا
چەندین جۆری کوشتن هەیە
بە گوللە،
بە سێدارە،
سوتانی بە ئاگر لە هەموان کوشندەترە!
دۆزەخ وەکو خەیاڵی منە.

“هیوا سەعید”